

Katere sorte grozdja naj se sadi preko hiš severnih krajev, in kako naj se jih goji.

Spisal R. Dolénc.

(Konec.)

V šestem letu ostane z ozirom na izgojno režnjo vse pri starem, špalir se še kakor do zdaj, navpik in na desno in levo razširi, to z narezanjem novih napnencev. Za stalno rodovitost se pa na napnencih petega leta N¹, N² pod. števil. 2 A. in na napnencih N², N³ pod. števil. 2. B., kateri so v šestem letu se ve da že stegnenci postali, zopet ista režnja izpelje, s katero se je v petem letu na stegnencih S, S' pod. števil. 2. A. in S², S³ pod. števil. 2. B. pričelo. Ravno ista režnja se izpelje ali ponovi na ravno navedenih stegnencih samih, vendar gre pri teh na to dobro paziti, da se pri trti A. pod. števil. 2., loke vedno na dvoletnem lesu pusté, palci zamorejo tudi na starejšem rasti; vsaj oni imajo le za les služiti — in pri trtah B. pod. 2 gre pa na to paziti, da se pusté daljši palci na dvoletnem lesu, kajti sicer ostanejo tudi oni brez ploda.

Izgojevanje lepih rednih špalirjev še dalje popisovati se nam zdi nepotrebno, kajti vsakemu p. n. čitatelju je razumljivo, da se dozda popisana izgojna režnja toliko časa nadaljuje, dokler špalir v stegnencih odločene visokosti in širokosti ne doseže — kar zamore tudi 10 do 12 let trpeti — no vsakoletna režnja napreduje pa tudi po petem letu vsako leto na štirih stegnencih, to toliko pri špalirju pod. števil. 2. A. in B. In tako se doseže po preteku gotovega števila let špalirje, kakoršne nam pod. št. 3. A. in B. predočuje.

Eden kakor drugi je gotovo za oko kaj lep, bodisi na spomlad v obrezanem stanju, posebno pa še v poletnem in jesenskem zelenem ter z grozdem obdanem; eden kakor drugi je pa tudi gospodarju na veliko korist in kratkočasje. Prepričani smo, da kdor si tak špalir izgoji — in izgoja, pač ni nikaka težava — ne bode pripustil, da bi mu ga na spomlad kdo drugi obrezoval ter povezoval, ampak storil bode to z veliko radostjo sam. Sam bode pa tudi špalir mandal, sam pognanjke povezoval, in kedar bode memo špalirja šel, bode prav nehoté pred njim obstal, ter ga z nekim kaj prijetnim notranjim zadostilnim občutkom opazoval. V takem špalirju je pač prav po latinskem pregovoru „utile con dulce“ spojeno.

Naj bode torej s tem izgoja lepih rednih trtnih špalirjev končana, vendar moremo še nekoliko splošnih opazek dodati.

Marsikdo bi utegnil na pr. vprašati, čemu je to dobro, da se špalir tako po malem vsako leto le za 50 centimetrov na visokost, in le za 100 centimetrov na širokost širi, vsaj zarinejo trte v enem letu, po tri, štiri in še več metrov dolge mladike? No, odgovor na to je kratek sledeči: ako bi se trtam vsako leto veliko daljše voditeljice puščale, to je, narezovale, bil bi špalir res veliko prej dogotovljen, toda v starem lesu, v stegnencih bi bil pa tudi jako slaboten, tako da bi sam sebe nositi ne mogel. Kdor hoče močne trte imeti, jih more le polagoma na visokost in širokost speljavati.

Konečno moramo pa tudi še opaziti, da je neobhodno potrebno, da se vsaka etaža, potem ko je špalir uže prav dovršen, na koncéh pri vsakoletni režnji, ako ne z napnenci — to pa krajšimi — pa vsaj z daljšimi palicami, to je, palicami treh do štirih očes previdi. To je pa zato potrebno, da se rašča na konec etaže tako rekoč vleče, kajti sicer oni v rašči radi upehajo.

Ako pa tako izgojeni špalir v rašči in s to v rodovitnosti, vendar le opeša; treba ga je pognojiti, kar

se s tem stori, da se okolo debel, vsaj en meter na široko, ter 30—40 centimetrov na globoko zemlje odvzame, ter se je še le na vmešeni gnoj zopet nasuje. Špalirnim trtam pognoji se pa tudi prav dobro, ako se pod etažami in tudi drugod okolo špalirja s pomočjo železnega kola do 30 centimetrov globoke in 8—10 centim. široke luknje napravijo, ter pred spomladjo in pa na jesen večkrat s tekočino sestavljeno iz podelane gnojnice in pepela zalijó.

Luknje se zamorejo sicer tudi v poletnem času s tako tekočino zaliti, osobito kedar trte v drugič poganjati pričnejo, toda v tem času se sme to le med dalje časa trpečim, deževnim vremenom goditi, nikdar pa ne med jasnim gorkim.

V teku dostih, recimo 20—30 ali še več let, postane pa vsak špalir po etažah rad bunkast, in to vsled vsakoletne režnje. No, tak špalir se mora pomladiti, kar se s tem stori, da se mu vse etaže h krati odžagajo, tako da le kratki klini na deblu ostanejo. Iz klinov zarinejo trte, osobito ako se jim je tudi dobro pognojilo, prav močne pognanke oziroma mladike, iz katerih se zopet nove etaže izgojevati pričnejo, in sicer vse h krati.

Da se zamore s pomočjo opisanih špalirjev hišne stene tudi med okni noter gor do strehe in tudi še streho samo čez in čez prepreči, se razume samo ob sebi, in — kdo more tajiti, da bi ne bili taki špalirji ravno na samem stoječim ljudskim šolam vinskih in nevinskih krajev najlepši kinč in dokaz učiteljeve marljivosti. Da v prav mrzlih krajih špalirji čez zimo ne pozebejo, pokrije se zemlja okolo njih na jesen z gnojem, špalir sam pa s slamo ali pa s smrekovjem.

Narodno-gospodarske stvari.

Poštna hranilnice.

Poštno-hranilnični urad na Dunaji, kateri — odkar je v Avstriji uvedena poštno-hranilnična služba — uredbo te službe korak za korakom, vendar držeč se gotovega smotra ali konca, neprestano dopolnjuje s tem, da tu svoje dozdanje ravnanje in rokovanje popravlja, tam kak nov postopek poprijemlje, ukrenil je zopet neko tehtovito naredbo, katera bode vložnikom zarad svoje posebne prilike kaj ustrezala.

Do zdaj namreč je bilo zapovedano, da naj bi vsak vložnik enkrat na leto (in sicer v obletni dan svoje prve vložebe) poslal poštno-hranilničnemu uradu na Dunaj svojo vložno knjižico za to, da se va-njo vpišejo obresti, kar se jih je do 31. dne decembra prejšnjega leta nateklo in počenshi od tega dne glavnici prišteló.

To je bilo zapovedano zarad tega, da bi se vpisovanje obresti v vložno knjižico porazdelilo kolikor je moči na celo leto in tako poštno-hranilnični urad ohranil kake preobložbe z delom prve dni po novem letu, ko ob završevanju poslov bivajo itak vse roke polne dela; ali omenjena zapoved je imela v sebi to nepriliko in težkočo, da bi vsled nje bilo vsakemu vložniku enkrat na leto po več ali manj časa ostajati brez svoje knjižice, kar bi mu torej branilo med tem na-njo novcev vlagati ali nazaj prejemati; in ta čas utegne — če vzamemo kak bolj oddaljen kraj, na pr. v Dalmaciji — iznašati vendar le po kakih 14 dni. Želeč to ubraniti narejeno je zdaj, da naj celó več treba ne bode vložne knjižice c. kr. poštno-hranilničnemu uradu zarad vpisovanja obresti pošiljati. Namesto tega pošlje poštno-hranilnični urad vsakemu vložniku po tem, ko doteče leto, vendar najpozneje dva meseca po obletnem dnevi

njegove prve oblozbe, „nakaznico gledé obresti“, katera slove na njegovo obrestno imovino, kolikeršna se mu je natekla do 31. dne decembra meseca preteklega leta, ter je veljavna na dva meseca.

Le-ta obrestna nakaznica odvzame se vložniku, dokler teče ta dvomesečni rok, o priliki, ko kake novce vlaga ali kako vračilo prejmlje, pri kateri koli biralnici, ki mu nakazani iznos obresti kot obrestno imovino v vložno knjižico vpiše tako, da bode počenši od 1. dne januarija tistega leta obresti nosil.

S to kaj praktično naredbo se doseže, da bodo vložniki svoje vložne knjižice neprenehoma pri roki imeli. — Samo tedaj, ko bi kak vložnik po zamudi prijete obrestne nakaznice v dveh mesecih, dokler ostane veljavna, ne prinesel k nobeni biralnici, ali pa, ako bi vložnik, ko potečeta dva meseca (po obletnem dnevi njegove prve vložbe novcev), ne dobil nikake obrestne nakaznice, samo v teh dveh slučajih je treba, da vložnik knjižico poštno-hranilničnemu uradu pod priporočilom pošlje, za kar pri vsaki biralnici zastoj dobode primeren zavitek; poštno-hranilnični urad tedaj obrestno imovino v knjižico vpiše in po tem knjižico vložniku nazaj pošlje pod adreso, kakor jo je le-ta posebej povedal ali kakoršna se vidi iz knjižice same.

Razume se samo ob sebi, da vložnik nikdar ne izgubi svojih obresti, niti tedaj, ko bi knjižice poštno-hranilničnemu uradu celó ne poslal ter ne dal si nikdar obresti vpisati va-njo, kajti poštno-hranilnični urad obresti v vseh okolnostih na vložnikovem tekočem računu v imovino pripisuje in glavnici prideva, ali vendar je vložniku samemu jako v prid ter si mora želeči, da mu se obresti leto za letom v knjižico pripisujejo.

Slovstvene stvari.

Slovniške mrve.

Nekoliko besed o povratnih zaimkih v stavkih (rekih) s participom ali infinitivom skrajšanih. Vzemimo ta-le stavek: „Sv. Andrej je oddaleč ugledal križ, kateri mu je bil pripravljen“ (ali pa: katerega so mu bili pripravili). To je zložen stavek, a če ga okrajšamo v enovit stavek takó, da pride pod oblast subjektu glavnega stavka, premeni se zaimku **mu** razmerje ter dobimo po slovniškem pravilu ta-le okrajšan stavek: „Sv. Andrej je oddaleč ugledal sebi pripravljen križ.“ V slovanskih knjigah nahajamo vendar tudi primere, v katerih zaimek ostaja neizpremenjen, torej: „Sv. Andrej je zagledal pripravljen mu križ“ (ali: križ njemu pripravljen). A vzmimo stavek, ki ima eno določilo več, namreč: „Sv. Andrej je oddaleč zagledal križ, katerega so mu bili mučitelji pripravili.“

Če stavek ta okrajšamo rekoč: „Sv. Andrej je zagledal (po enih) sebi ali (po drugih) njemu od mučiteljev pripravljen križ“, imamo poleg subjekta gramatičnega: Sv. Andrej še tudi pri participu stoječi logični subjekt (mučitelji). Po katerem naj se ravná tedaj zaimek? Da bi pa oboje bilo enako dobro, kakor je moči za oboje navesti primerov iz knjig, to meni neče v glavo. Jaz sem gledé tega dolgo bil v dvojbi, a zdaj sem v česki knjigi: Brus jazyka českého (knjigotiskarna J. Otto v Pragi 1881, 2. izdanje) zasledil neko pravilo, ki se mi zdi vzprijetno in vsaj vredno, da se tu dopové in razglasi. Omenjena knjiga uči, da je najvišji našega jezika zakon ta, da to, kar govorimo, bodi razumno, povsem razločno, in temu zakonu da se mora udati vsako slovniško pravilo.

Kjer torej zmisel v skrajševanji stavka ne postane nerazločen, ondi naj se v skrajšanem stavku — če takó

veleva slovniško pravilo — postavlja povratni zaimek. Če torej skrajšamo ta-le stavek: „Oče se veseli svojih sinov, ljubečih ga iz vse svoje duše“; kajti če rečemo: ljubečih se, moral bi vsak razumeti, da sinovi sebe ljubijo in ne očeta.

Stavek: „Brat se je preselil na stanišče od prijatelja (po prijatelji) najeto mu“, glasil bi razširjen: — — v stanišče, katero mu je prijatelj najel; a nasproti: Brat se je preselil v stanišče od prijatelja sebi najeto, razširja se: — — v stanišče, katero je prijatelj sebi najel.

Vzemimo še en stavek, kateri se z infinitivom skrajšuje: „Mati je slišala svojega sina, ko je molil za-njo in za svojega očeta“.

Skrajšan slove: Mati je slišala svojega sina moliti za-njo in za svojega očeta; nasproti, če ga skrajšam tako: — — moliti za se in svojega očeta, razumelo bi se, da je sin molil za se, a ne za mater.

Po le-tem bi se morebiti smelo reči, da je med stavkoma: Nosi naloženo si butaro in pa: Nosi naloženo ti butaro, ta razloček, da si je dotičnik v prvem slučaju sam butaro naložil, a v drugem da so mu jo drugi naložili. Toliko pisateljem našim v pretres in preudarek.

* * *

Čital sem uže ne enkrat, na pr. knjižico 3 pole obsežno. To se mora vsaj iz prvega vsakemu zdeti nekako čudno, nenavadno in vsa je podoba, da tukaj pridevnik poseguje v tuje področje, katero mu ne pristoji, in da s tem tako rekoč particip (obsezajoč) zajedaj; kajti slovnica uči, da se pridevniki — izimši peščico prvotnih mero ali ceno določujočih, na pr. dolg, vreden itd. — sploh ne družijo s čistim tožilnikom in da torej niso prehodni. Jaz bi rekel, da je pridevnik: obsežni, a, o izveden od samostavnika obseg in da pomeni: precejšnjega obsega. Temu pridevniku je torej vsa druga služba nego glagolu obsezati in če rečem negativno: knjiga ni obsežna, ne menim s tem, da ne obseza nobene pole, nego da jih obseza le malo. Takisto tudi — menim — ne bi bilo prav rečeno: luknja 4 kubične metre prostorna.

Sem spada tudi ter je nepravilno, kakor nahajam v nekem listu: „Alkohol je živce dražilno sredstvo“. Tu se mora ali vezaj vtakniti ter pisati: živce-dražilno, ali pa drugače reči, na pr. živcem ali za živce dražilno.

* * *

V nekem odličnem slovenskem listu našel sem avtoritativno, brez dokaza izrečeno pravilo, da se od samostavnikov na — išče morejo izvajati samo pridevniki s priponko **sk** in ne drugače, torej: zemljiška knjiga, gledališka igra itd. To pravilo, priznati moram, bilo mi je neznano ter sem se prečitavši ga najprej res ustrašil, ker mi je bilo pač verjetno, da sem se ne mara večkrat pregrešil zoper isto. Ali držeč se načela, da se človeku ne sme škoda zdeti svojih možganov, začnem razmišljati, kje bi to pravilo utegnulo stati in kaj pravijo drugi Slovani. V Miklošičevi slovnici ne mora stati zarad primerov niže navedenih niti ga ima Šumanova po njej posneta slovnica. No bodi le to pravilo še kje drugod tiskano ali ne bodi, toliko se mi zdi izvestno, da ne veljá. Gledé slovenščine jaz sicer ne grem tako daleč, da bi rekel: ono pravilo je gori uprav narobe izraženo. A trdim toliko, da je pridevnik: ognjiščen, strniščen i t. tako pravilen, kakor: ognjiški, strniški, ako ni pravilnejši. Ker sem za trdno zvedel, da na Dolenjskem pravijo: strniška detelja, torej tudi oblike na ski ni moči izključavati, a da je: strniščna detelja tudi prav, kaže samostavnik: str-